

Luchia Antonova-Vasileva

(Bulgaria, Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences)

Valentin Geshev. A Post-history of Bulgarian: Bulgarian Language on the Balkans, Memories about the Bulgarian Past, the Controversial and Dynamic Present of Bulgarian. Sofia University Press, 2018, 547 p.

Abstract: This review analyzes a book dedicated to the problems of the Bulgarian dialects abroad, the Bulgarian literary language and its regional written norms, as well as current issues in the lexical and grammatical system of Bulgarian. The book was awarded the 2018 First Prize of the Academician Vladimir Georgiev Foundation and the 13 Centuries Bulgaria National Endowment Fund.

Лучия Антонова-Василева

(България, БАН, ИБЕ)

Валентин Гешев. Следистория на българския език: български език на Балканите, спомени за българско минало, противоречиво и динамично настояще. СУ „Св. Климент Охридски“ 2018, 547 с.

Монографията „Следистория на българския език: български език на Балканите, спомени за българско минало, противоречиво и динамично настояще“ 548 с. е издание на СУ „Св. Климент Охридски“ от 2018 г.

Тя представлява оригинално научно изследване, в което се обсъждат многостранно и задълбочено проблемите на българския език в неговото диалектно единство в пълния обхват на българското езиково землище, на книжовната норма и на регионалните норми на българския език.

В първа глава читателят може да се запознае с работата по един обемист и успешно изпълнен проект, финансиран от Фонд „Научни изследвания“ към МОН – проектът „Културно-историческо и езиково наследство на съседна България“, на който В. Гешев е ръководител. При неговото изпълнение много учени намериха възможност да продължат, разширят и задълбочат своите изследвания по един от най-важните проблеми на българския език – този за актуалното състояние и перспективите за развитие на езика и културата на българските общности, останали извън съвременните държавни граници на Република България. Много млади и по-опитни специалисти и до днес благодарят на В. Гешев за неговото методично, толерантно и търпеливо ръководство, което в крайна сметка се увенча със заслужен успех за всички.

Лучия Антонова-Василева

Във втора глава въз основа на примери от исторически и езиковедски изследвания, както и по старинни паметници и съвременни български и чужди публикации, се доказва съществуването на българско народностно самосъзнание от древността до наши дни. В. Гешев прилага мултидисциплинарен подход при изясняването на въпроса за националното и езиковото самоопределяне, като е направил изключително добър и оригинален подбор на научна литература от различно естество. Както сам посочва в заключението към гл. 2, авторът представя една разнородна по съдържание книга, включваща интерпретация на трудове на чужди учени, обсъждане на резултати от лични изследвания, теренни проучвания, писмени паметници с коментари към тях. Може да се каже, че като изключим гл. 7 от книгата, посветена на езика на югозападнобългарските текстове, той никъде не прилага чисто структурно езиковедски поход в работата си. Анализите му включват обстойни наблюдения над характеристиките на участниците в речевия акт, обстоятелствата и сцената на общуването, над контекста на речта и речевото поведение в широкия смисъл на понятието. Наблюденията над различни елементи от речевия етикет, които намираме в труда, са изключително важни. Оригинален в гл. 3 е въвеждането на термина *алократичен (инодържавен) речев етикет*, както и сравненията на националните и регионални варианти на езика въз основа на говорната ситуация в Украйна.

В гл. 4 и 4а се представят различни по тип теренни материали от говора на с. Бобошица, Корчанско – съвременни записи, преглед на оригинални писмени паметници на диалекта, материали от български и чужди проучвания, български говори. Няколко части от книгата са посветени на старателно подготвени за публикуване автентични писмени материали от българските говори в Албания. Между тях са писмото на бобошени до българския екзарх Антим I от 1873 г.; откъси от спомени на Димитър Цанцо; фолклорни материали, съхранявани от Елпи Манчо; архива и статута на дружеството „Кай нас“; публикациите на Сотир Дамко за с. Бобошица, Корчанско и на Лазо Нестори за с. Връбник, Преспанско. Без усилията на В. Гешев и неговите важни пояснения и коментари, те нямаше да бъдат достъпни за широкия кръг български читатели.

Оригинален подход е приложен и при изясняването на говорната ситуация в Призренско. Привеждат се многобройни езикови и исторически сведения за наличието на българско народностно съзнание в Косово, посочва се мястото му в Първото и във Второто българско царство, опровергава се тезата, че то е „сърцето“ на Сърбия, както и внушенията, че българският език по тези места е разпространен от късни преселници и гурбетчии. В. Гешев основателно откроява като модел за обяснението на наличието на български език в Албания и Косово изследванията на Артур Хаберланд и Афанасий Селищев, според които, българите са изконно население по тези земи.

Както вече бе споменато, в книгата се извършват важни и оригинални наблюдения за историята на българския книжовен език и особено на развитието на книжовната норма в югозападния дял от българското езиково землище. Като особено приноси бих подчертала конкретните наблюдения над книжовноезиковите практики на Христо Михайлов от Прилеп (с. 421), Живко Аджия от Скопие (с. 424), Лазар Чулев от Кавадарци (с. 427), Любчо Куртелов от Охрид (с. 428). Авторът стига до извода, че всички те отразяват стремеж към сближаване с общобългарския книжовен език.

Бих квалифицирала въпросите, които В. Гешев повдига във връзка със съвременното състояние на книжовната езикова норма в България, като изключително актуални. Той съчетава наблюденията над съвременната езикова действителност с погледа в историята – напр. при разглеждането на въпросите за заемките,

релексикализацията (преименуване на известни понятия под въздействието на нови социални влияния) и окцидентализмите, проникващи чрез превода (с. 448). Изводите засягат не само лексикалната, но и граматичната система на съвременната българска книжовна практика, както и езиковедската терминология. Лично аз споделям идеята, че устремени в преследването на „импакт фактор“ и „импакт ранг“, българските езиковеди все повече се отдалечават от своята основна мисия в обществото – да насочват развитието на българския език в съгласие с неговата многовековна традиция.

Българската езиковедска гилдия наистина дължи много на всички „нашенци“, съхраняващи нашия език зад граница. Нашият народ не успя да постигне идеала за своето национално обединение до наши дни. Но реалностите на нашето съвремие изправи нас – езиковедите българисти – пред една невероятна възможност – да осъществим обединението на българския език и българската култура с езика на сънародниците ни, останали извън съвременните държавни граници. Според мене без преувеличение може да се каже, че продължението на героичните усилия на нашия народ сега зависи от нашия научен труд. Без това да се декларира пряко, то се внушава от книгата на Валентин Гешев. Затова не само заради съдържанието на важни изследвания и материали от теренни проучвания, но и заради тази общественополезна насоченост на труда, която ни е изключително необходима, той заслужава да бъде отличен с високата научна награда на фонд „Академик Владимир Георгиев“ и Националния дарителски фонд „13 века България“.